

HÅLLBARHETSSÄKRING HANDBOK

En handbok i hur verksamheten på regionala utvecklingsavdelningen ska hållbarhetssäkras mot den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg tillsammans.

INNEHÅLL

INLEDNING	3
Vad är hållbarhetsäkring?	4
Vilka insatser ska säkras?	4
Mål- och intressekonflikter	5
Vikten av deltagande och involverande processer	5
Verktygets delar	6
A: Gröna Kronobergsäkring	7
B: Hållbarhetsanalys	8
Stödfrågor till hållbarhetsanalys	9
C: Hållbarhetsnycklar	11
D: Åtgärder och indikatorer	12
Samlad bedömning och beslutsunderlag	12
Uppföljning av verktyget	13
<hr/>	
BILAGOR	
Bilaga 1 – Hållbarhetsverkstad	14
Bilaga 2 – Ramar och mål för hållbar utveckling	15
Bilaga 3 – Nuläge och utmaningar i Kronobergs län	20

INLEDNING

Enligt den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 ska hållbarhet genomsyra alla led i det regionala utvecklingsarbetet. Även uppdraget för regional tillväxt och utveckling, som årligen fastställs i villkorsbeslut från Näringsdepartementet, understryker att social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet ska integreras i verksamheten.

En hållbar utveckling tillgodoser alla människors behov och mänskliga rättigheter utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. De tre hållbarhetsperspektiven vilar på tre ben; social, ekologisk och ekonomisk utveckling. De tre perspektiven är lika viktiga och varandras förutsättningar. Människan är i centrum, ekologin sätter ramarna och en god ekonomisk hushållning är en förutsättning och ett medel för hållbar utveckling.

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Vi ska verka för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala utvecklingsarbetet. Arbetet ska präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna.

Ett ekologisk hållbart samhälle innebär att skydda planeten från att förstöras genom att långsiktigt förvalta naturresurser, konsumera och producera hållbart samt vidta åtgärder mot klimatförändringar. I vårt arbete ska vi hushålla med resurser, minimera utsläpp till luft och vatten, bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt verka för en hållbar konsumtion, produktion och samhällsplanering.

Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Vi verkar för en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Den här handboken ger vägledning i hur verksamheten som bedrivs på regionala utvecklingsavdelningen ska hållbarhetssäkras mot den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg och de tre hållbarhetsdimensionerna – social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

VAD ÄR HÅLLBARHETSSÄKRING?

Hållbarhetssäkring innebär att styra verksamheten mot hållbarhet. Hållbarhetsfrågor ska lyftas, diskuteras och bedömas i en tidig fas. Det handlar om att bredda perspektivet, ställa rätt frågor vid rätt tidpunkt och göra konsekvensbedömningar av olika beslut och investeringar.

Hållbarhetssäkring är ett verktyg som ska;

- Säkerställa att insatser som genomförs är relevanta utifrån den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg
- Säkerställa att insatser leder till förbättrade sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden
- Minska negativa sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter av våra insatser
- Synliggöra mål- och intressekonflikter

Det är både den *förväntade effekten* och själva *genomförandet* av insatsen som ska hållbarhetssäkras.

VILKA INSATSER SKA SÄKRAS?

Verktyget är utformat för att kunna vara applicerbart på olika sakfrågor¹, från mindre och kortare insatser och projekt till att kunna användas i längre och större processer².

Exempel på insatser där det är relevant att använda verktyget är:

- Planering av projekt
- Planering av processer
- Framtagande av strategier
- Fördelning av ekonomiskt stöd
- Remissyttranden

Urval av vilka insatser som ska säkras sker i samband med verksamhetsplaneringen och i dialog med respektive avdelningschef.

¹En fördjupad metod för social konsekvensanalys i regional transportplanering finns att tillgå här: www.regionkronoberg.se/resor-och-trafik/Social-konsekvensanalys-i-transportplanering/ Verktygen bygger på samma tillvägagångssätt och terminologi och kompletterar varandra.

²Verktyget har under 2019 testats i pilotcase på: "Trafikförsörjningsprogram Region Kronoberg", "Barnens bästa gäller! – i Kronoberg", "Smålands skogar får värden att växa – Regional skogsstrategi för Småland", samt uppdraget som regional digitaliseringskoordinator.

MÅL- OCH INTRESSEKONFLIKTER

Arbetet med regional utveckling innefattar oftast en rad målkonflikter. Det kan handla om insatser som skapar en ekonomisk tillväxt men samtidigt ökar klimatutsläpp. Eller investeringar i vägar som behövs för att skapa en god infrastruktur, men som står i konflikt med mål om ökad cykling. Ytterligare exempel är mål om ökad produktion inom skogsnäringen, som kan ha en negativ påverkan på skogens biodiversitet. Även målkonflikter mellan stad och land kan finnas. Till exempel kan prioriteringar för att stärka stråkstrukturen i länet leda till att resurser för landsbygdsutveckling inte avsätts. Målkonflikter handlar alltså om konflikter mellan olika uppsatta mål, till exempel mål i den regionala utvecklingsstrategin och dess understrategier, de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 eller andra nationella och regionala mål.

Intressekonflikter är konflikter mellan olika personer, organisationer eller funktioner som påverkas av eller påverkar en viss insats. Intressenterna har olika makt, relevans och intresse och berörs olika i olika skeden av en utvecklingsprocess. Genom en intressentanalys³ kan olika intressenters intressen kartläggas och strategier för att hantera konflikterna tas fram.

Hållbarhetssäkringen syftar till att *synliggöra* mål- och intressekonflikter och föra upp dem för diskussion. Verktøget kan inte lösa konflikterna. De behöver hanteras från fall till fall, genom dialog med olika intressenter. På detta sätt kan mer informerade beslut fattas.

VIKTEN AV DELTAGANDE OCH INVOLVERANDE PROCESSER

För att göra en hållbarhetssäkring krävs kunskap om och insikt i andra människors levnadsvillkor, tankemönster och förhållningssätt. Sådana kunskaper och insikter kräver en dialogkultur och ett ständigt pågående samtal för att människor som berörs av ett beslut ska ha möjligheter att påverka. Detta är också en förutsättning för att besluten skall kunna uppfattas som legitima och därmed också kunna genomföras med önskvärd effektivitet.

För Region Kronoberg kan det handla om att diskutera frågeställningar kopplade till hållbarhetsdimensionerna internt med representanter från olika berörda avdelningar, samt externt med representanter från exempelvis kommuner, Länsstyrelsen, intresseorganisationer, civilsamhällesorganisationer, invånare m.fl. Detta kan ske genom olika typer av dialogmöten eller forum. Frågeställningarna i detta verktyg kan med fördel användas i dialogmöten. Den regionala nivån behöver efterfråga att relevanta medborgardialoger genomförs på kommunal nivå och att barn och unga kommer till tals i frågor som berör dem. Form av samverkan och dialog varierar emellertid beroende på steg i arbetsprocessen och insatsens storlek.

Ett sätt att skapa delaktighet och inkludera fler perspektiv är att genomföra en *hållbarhetsverkstad*, där personer med olika erfarenheter och kunskap träffas tvärssektoriellt och diskuterar insatsens koppling till Gröna Kronoberg och de tre hållbarhetsdimensionerna. En beskrivning av hur detta kan göras finns i bilaga 1.

³www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/arbetsmetod/intressentanalys/

HÅLLBARHETSSÄKRING

Säkringen består av fyra delar, som avslutas med en samlad bedömning.

A: GRÖNA KRONOBERGSÄKRING

B: HÅLLBARHETSANALYS

C: HÅLLBARHETS- NYCKLAR

D: ÅTGÄRDER OCH INDIKATORER

Genomförandet beskrivs steg för steg. Säkringen bygger på en iterativ process, där de olika stegen kan ändras och kompletteras under hela processens gång.

GRÖNA KRONOBERGSÄKRING

Följande frågor ska besvaras i detta steg⁴:

1. **Hur bidrar insatsen till målbild Gröna Kronoberg 2025?**
2. **Hur påverkar insatsen insatsområden i Gröna Kronoberg 2025?** (Positiv/negativ/ingen påverkan)
3. **Hur relevant är det att insatsen genomförs? Hur förhåller sig insatsen till andra insatser inom Gröna Kronoberg 2025?** (T.ex. mellan eller inom de strategiska områdena och prioriteringarna)
4. **Vilka målkonflikter finns i insatsen? Vilka ställningstaganden behöver göras för att komma vidare?** (Utifrån Gröna Kronoberg)

HÅLLPLATS: TÄNKA OM? AVSLUTA?

Har vi säkerställt att insatsen går i linje med den regionala utvecklingsstrategin?
Är det rätt fördelning av resurser att satsa på insatsen? Finns för stora målkonflikter som inte kommer att kunna hanteras?

Analysera ovan frågor och ta ställning till om insatsen behöver revideras innan du går vidare till B. Eller avsluta idén?

⁴Dokumentationsmall finns här: \\tp\ltgem\Regional utveckling Gemensam\Hållbarhetssäkring\Dokumentationsmallar

HÅLLBARHETSANALYS

Hållbarhetsanalysen ska besvara hur insatsen kommer att påverka mål för hållbar utveckling, positivt och negativt, direkt och indirekt. Syftet är att styra mot dessa mål genom hela insatsen.

- **Vilka mål för hållbar utveckling kommer att påverkas positivt?** (Direkt/indirekt)
- **Vilka mål för hållbar utveckling kommer att påverkas negativt?** (Direkt/indirekt)
- **Vilka målkonflikter finns i insatsen? Vilka ställningstaganden behöver göras för att komma vidare?** (Utifrån hållbarhetsmålen)

Gör så här:

För att kunna besvara ovan frågor behöver ett nuläge synliggöras. Nuläget innefattar även att identifiera kunskapsluckor och definiera vilka grupper som kommer att påverkas av insatsen.

1. Gör ett urval av vilka **mål för hållbar utveckling** som är mest relevanta för insatsen. Vilka mål i Agenda 2030⁵ påverkas av insatsen? Finns nationella eller regionala mål som kopplar till social, miljömässig eller ekonomisk hållbarhet som är relevanta för insatsen⁶?
2. Gör en **intressentanalys**⁷ för att synliggöra vilka personer/funktioner/organisationer som påverkas eller påverkar insatsen. Synliggör intressenternas möjlighet till makt och inflytande samt vilka intressekonflikter som är viktiga att hantera.
3. Gå igenom **stödfrågorna** nedan. Diskutera vilken relevans frågorna har för insatsen. Finns kunskapsluckor som behöver hanteras?
4. När dessa steg har gått igenom, gå tillbaka och **besvara analysfrågorna** ovan.

⁵Hjälpmiddel i form av Agenda 2030 kortlek finns på verksamhetsstöd.

⁶Se bilaga 2 "Ramar och mål för hållbar utveckling" för exempel på hållbarhetsmål.

⁷Mall för intressentanalys och fördjupad intressentanalys för makt och inflytande finns här:
www.regionkronoberg.se/grona_kronoberg/arbetsmetod/intressentanalys/

STÖDFRÅGOR TILL HÅLLBARHETSANALYS

Stödfrågorna syftar till att synliggöra ett nuläge samt eventuella kunskapsluckor. Detta ger stöd till bedömningen av analysfrågorna ovan. Stödfrågorna är indelade i kategoriseringarna: makt och inflytande; utbildning och hälsa; klimat och miljö, samt; resurser och arbete. Frågorna kan behöva anpassas/kompletteras utifrån respektive insats. Stödfrågorna omfattar perspektiv på olika nivåer.

Ett **individperspektiv**, som beskriver vilka grupper som kan komma att beröras av en insats. Detta är viktigt eftersom en insats kommer att påverka olika grupper på olika sätt, utifrån exempelvis ålder, kön, etnisk tillhörighet, socioekonomi⁸ m.m .

Ett **geografiskt perspektiv**, som ringar in vilka geografier som påverkas av en insats. Exempelvis tätort, vilka delar av tätorten, landsbygd, vilken typ av landsbygd. En insats påverkar olika gruppers livskvalitet, beroende på var en person bor, arbetar eller har sin fritid.

Ett **samhällsperspektiv**, som fångar upp vilka förändringar på samhällsnivå som insatsen kommer att bidra till, t.ex. hur insatsen påverkar samhällsstrukturer samt miljö och klimat.

STÖDFRÅGOR

Makt och inflytande

- Vilka gruppers behov ligger till grund för insatsen?
- Skiljer sig behov och förutsättningar mellan olika grupper? Eller mellan olika geografier?
- Vilka grupper involveras för att formulera lösningarna som insatsen ska hantera?
- Påverkas barn? Om ja, se Barnrättsbaserade beslut⁹.
- Vilka geografiska områden kommer att påverkas av insatsen? Prioriteras landsbygd eller stad?
- Vilka begränsande normer råder i sammanhanget?

Hälsa och utbildning

- Hur bidrar insatsen till att minska hälsoklyftor mellan olika grupper?
- Hur påverkar insatsen olika gruppers trygghet?
- Hur påverkar insatsen olika gruppers säkerhet?
- Hur påverkar insatsen olika gruppers möjligheter till utbildning av god kvalitet?
- Hur bidrar insatsen till att avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet?

⁸De lagstadgade diskrimineringsgrunderna är *kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning samt ålder*.

⁹Blankett och handledning för barnrättsbaserade beslut finns på:

www.regionkronoberg.se/vardgivare/arbetsomraden-processer/manskliga-rattigheter-och-barnets-rattigheter/#tab-14998

Klimat och miljö

- Innebär insatsen ökade/minskade koldioxidutsläpp?
- Innebär insatsen övergång från fossil till förnybar energi?
- Innebär insatsen en ökad eller minskad energianvändning?
- Hur ska rekyleffekter (rebound effects) motverkas¹⁰?
- Bidrar insatsen till ökad/minskad konsumtion?
- Bidrar insatsen till ökade avfallsmängder eller till mera cirkulära flöden?
- Genereras föroreningar i form av kemikalier, partiklar eller gifter i mark, vatten eller luft genom insatsen?
- Påverkar insatsen den biologiska mångfalden?
- Har insatsen en miljöpåverkan utanför Sverige?

Resurser och arbete

- Bidrar insatsen till att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring?
- I vilken omfattning kommer insatsens resurser att fördelas jämställt¹¹?
- Hur bidrar insatsen till en diversifierad arbetsmarknad?
- Hur bidrar insatsen till att minska könssegregeringen på arbetsmarknaden?
- Hur bidrar insatsen till innovation¹²?
- Hur påverkar insatsen förutsättningarna för företagande i olika former och för grupper som har låg tillgång till det företagsfrämjande systemet?
- Hur påverkar insatsen sysselsättningsgraden för grupper som har låg sysselsättningsgrad?
- Hur påverkar insatsen kompetensförsörjningen? För vilka grupper/sektorer?
- Leder insatsen till behov av kompletterande investeringar eller underhållskostnader? Hur ska dessa bekostas?

Normer och makt

Normer ger människor olika förutsättningar, villkor och makt. Ingår du i normen har du i regel större makt än om du avviker från normen. Detta påverkar individers möjlighet till inflytande över samhället och över beslut som påverkar dem. Läs mer om diskrimineringsgrunderna, normer och makt i bilaga 2.

¹⁰Åtgärder som syftar till ökad resurseffektivitet kan ge upphov till en rekyleffekter (eng. rebound effect), som helt eller delvis eliminerar det långsiktiga syftet med åtgärderna. T.ex. bränslesnålare bilar som leder till en lägre körkostnad och därmed ökat körande. Eller ökad energieffektivitet som leder till ökad produktion.

¹¹Mellan olika grupper av kvinnor och män, t.ex. utifrån etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, ålder, socioekonomi, bostadsort.

¹²Exempelvis nytänkande sätt att: identifiera behov (hos grupper, aktörer, samhälle); utforma lösningar (t.ex. metoder, processer, tjänster, produkter.); samarbeta/samhandla (mellan aktörer, sektorer, verksamhetsområden); tillvarata värderingar och perspektiv (t.ex. från marginaliserade grupper).

HÅLLPLATS: TÄNKA OM? AVSLUTA?

Hur stor positiv påverkan skapar insatsen utifrån hållbarhetsmålen? Hur stor negativ påverkan skapar insatsen utifrån hållbarhetsmålen? Finns kunskapsluckor som behöver hanteras innan vi går vidare?

Analysera ovan frågor och ta ställning till om insatsen behöver revideras innan du går vidare till B. Eller avsluta idén?

HÅLLBARHETSNYCKLAR

Hållbarhetsnycklar är faktorer som är särskilt viktiga för insatsen att beakta ur ett hållbarhetsperspektiv. Utifrån hållbarhetsanalysen (B) ska insatsens hållbarhetsnycklar definieras. Hållbarhetsnycklarna bemöter kritiska frågor kopplade till social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Till exempel frågor som insatsen inte får ducka för, eller faktorer som behöver vara på plats för att skapa en positiv påverkan/minska negativ påverkan på målen för hållbar utveckling.

Hållbarhetsnycklarna ska bemöta såväl positiv som negativ påverkan på målen för hållbar utveckling. Nycklarna ska vara vägledande i insatsens fortsatta planering, genomförande och uppföljning.

Exempel på hållbarhetsnycklar:

- Öka flickor och pojkars delaktighet och inflytande
- Förändra den rådande bilden av vård- och omsorgsycket
- Förbättra förutsättningarna för integration
- Minimera den negativa påverkan på biodiversitet
- Säkerställa en jämställd resursfördelning
- Öka unga, utlandsfödda kvinnor och mäns tillgång till företagsstöd
- Säkra insatsens finansiering på lång sikt

ÅTGÄRDER OCH INDIKATORER

Utifrån de hållbarhetsnycklar som identifierats och de ställningstaganden kring målkonflikter som gjorts, ta fram en handlingsplan för hur hållbarhetsnycklarna ska hanteras. Det vill säga hur positiv påverkan på relevanta mål för hållbar utveckling kan stärkas, hur negativ påverkan på relevanta mål för hållbar utveckling kan minimeras och hur målkonflikter ska hanteras.

Handlingsplanen behöver vara uppföljningsbar. Detta innebär att indikatorer behöver kopplas till hållbarhetsnycklarna, som fångar upp positiv och negativ förändring.

SAMLAD BEDÖMNING OCH BESLUTSUNDERLAG

Avslutningsvis görs en samlad bedömning av insatsens konsekvenser för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Bedömningen ska dokumenteras utifrån om insatsen **bidrar/stärker, inte påverkar/eller inte är tillämpbar**, alternativt **motverkar/hindrar** en hållbar utveckling.

Den samlade bedömningen görs fördelaktigt av eller tillsammans med någon utanför projektgruppen för att kunna få en mer objektiv bedömning och resonemang av konsekvenserna. Den samlade bedömningen ska ingå i insatsens beslutsunderlag.

Följande ska framgå:

- På vilket sätt insatsen bidrar till målbilden och insatsområden i den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronberg 2025.
- På vilket sätt insatsen bidrar till förbättrade sociala, ekologiska och ekonomiska situationer (positiv påverkan på mål för hållbar utveckling), samt hur positiva effekter ska maximeras.
- På vilket sätt insatsen bidrar till försämrade sociala, ekologiska och ekonomiska situationer (negativ påverkan på mål för hållbar utveckling), samt hur negativa effekter ska minimeras.
- Vilka målkonflikter som finns och hur de ska hanteras.
- Eventuella kvarstående frågor som kräver att någon annan aktör tar vid.

Direkta, indirekta och kumulativa effekter:

Som stöd för motivering av effekter kan dessa grupperas in i direkta, indirekta och kumulativa effekter. Indirekta effekter kan uppstå som en följd av insatsen direkta effekter eller genom de "möjligheter" som insatsen ger. Kumulativa effekter handlar om att den aktuella insatsen sätts i ett större sammanhang. Då bedöms sammanlagda effekterna av både aktuell insats i samverkan med effekter av andra genomförda, pågående eller framtida.

UPPFÖLJNING AV VERKTYGET

Konsekvenserna måste följas upp för att organisationen ska kunna lära sig och förbättra sitt arbete. En årlig uppföljning av alla genomförda hållbarhetssäkringar ska göras, för att ge Region Kronoberg en övergripande bild av hur regionen arbetar med social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet i det regionala utvecklingsarbetet. En medveten uppföljning av regionens arbete är avgörande för att kunna höja kunskapen men också för att veta om utvecklingen går i rätt riktning genom genomförda insatser. Med resultatet från den återkommande, samlade uppföljningen kan detta verktyg med fördel justeras och förbättras.

BILAGA 1 – HÅLLBARHETSVERKSTAD

Många hållbarhetsfrågor är svåra att mäta och kan inte bedömas av en enskild individ. Hela eller delar av hållbarhetssäkringens bör därför genomföras i en bredare grupp, som kan ge flera perspektiv på insatsen. En ”hållbarhetsverkstad” är ett tillfälle där tjänstepersoner med olika erfarenheter och kunskap träffas tvärssektoriellt och diskuterar insatsens koppling till Gröna Kronoberg och de tre hållbarhetsdimensionerna.

Tidsåtgång

Ca två timmar är en tumregel. Den korta tiden kompenseras av att bedömningen kan återkomma. Det blir då ett tillfälle att gå tillbaka och se om bedömningarna gjorda inledningsvis fortfarande stämmer samt att komplettera bedömningarna.

Förberedelser och genomförande

Identifiera vilka personer som ska bidra under verkstaden. Vem/vilka som ska delta bedöms från fall till fall. En grundregel är att gruppen ska vara tvärssektoriell med representanter från olika sakområden, exempelvis miljö, jämställdhet, social hållbarhet, MR, folkhälsa, näringsliv, ekonomi, kompetensförsörjning, kultur, samhällsbyggnad etc. Gruppens kunskap utgör en bas för hållbarhetssäkringens.

Inför verkstaden ska ansvarig tjänsteperson förbereda information om insatsen¹³. Verktyget för hållbarhetssäkring ska skickas ut till deltagarna innan mötet, tillsammans med relevant information om insatsen (t.ex. projektplan, strategi etc.)

Fokus för verkstaden kan variera utifrån behov. Huvudfrågorna som hållbarhetsverkstaden ska säkra är:

- Är insatsen relevant utifrån den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg?
- Bidrar insatsen till förbättrade sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden?
För vilka grupper av människor och i vilka geografier?
- Skapas negativa sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter av insatsen?

Dokumentation och efterarbete

Ansvarig tjänsteperson ska dokumentera slutsatserna från verkstaden och införliva dessa i den vidare planeringen.

Observera: hållbarhetsverkstaden har i sig inget mandat att fatta beslut om insatsen. Om hållbarhetsverkstaden kommer fram till att insatsen är ohållbar utifrån de sociala, miljömässiga eller ekonomiska dimensionerna av hållbarhet ska insatsen presenteras för den regionala utvecklingsavdelningens ledningsgrupp i en ärendeberedning. Ledningsgruppen fattar sedan beslut om fortsatt genomförande eller avslut.

¹³ Stöd i planering kan fås av verksamhetsutvecklare för hållbarhetssäkring på verksamhetsstöd, regional utveckling.

BILAGA 2 – RAMAR OCH MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

REGIONALA UTVECKLINGSSTRATEGIN GRÖNA KRONOBERG 2025

Den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 definierar de övergripande målen och prioriteringarna för Kronoberg fram till 2025. Strategin ger en riktning över vad som ska uppnås och vilka åtgärder som behöver genomföras för att nå målbilden.

Den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 fastställer att **mångfald- och jämställdhetsintegrering** ska användas i alla led i det regionala utvecklingsarbetet. Utgångspunkten är att få syn på eventuella skillnader i utmaningar och behov mellan flickor och pojkar, kvinnor och män. Alla människor tillhör därtill flera sociala kategorier som samspelar med varandra, som exempelvis etnicitet, ålder, könsidentitet och könsuttryck, utbildningsbakgrund med mera. När utvecklingsinsatser utformas är det viktigt att se till hur dessa kategorier samspelar och påverkar en individs/grupps möjlighet till inflytande, delaktighet och makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån analysen ska riktade insatser kunna ske till olika målgrupper. Alla oavsett kategori ska ges samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

I det regionala utvecklingsarbetet ska **barn och ungdomar** ges inflytande och få komma till tals i frågor som berör dem. Vid prioriteringar, alla slags åtgärder och beslut som berör barnet ska barnets bästa komma i första hand.

POLICY FÖR LIKA MÖJLIGHETER OCH RÄTTIGHETER I ETT HÅLLBART REGION KRONOBERG

Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg tydliggör region Kronobergs ansvar för mänskliga rättigheter samt den värdegrund och inriktning som genomsyrar allt vi gör. Alla som är verksamma inom Region Kronoberg ska respektera, skydda och främja invånarnas mänskliga rättigheter. Visionen är ett gott liv i ett livskraftigt län. Bland annat understryker policyn att:

- Alla invånare ska ges lika villkor att uttrycka sin mening i viktiga beslut som påverkar deras liv.
- Vi bidrar till en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans av alla, oavsett bakgrund.
- Vi ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling och ska hushålla med resurserna.

BARNETS RÄTTIGHETER

Barnkonventionen handlar om barns rättigheter och deras rätt till inflytande och den är lag från och med 1 januari 2020. Barnkonventionens fyra huvudprinciper slår fast att barn inte ska diskrimineras (art. 2), att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn (art. 3), att barn har rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling (art. 6) samt att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad (art. 12). Region Kronoberg har beslutat att samtliga politiska beslut som påverkar barn ska innehålla en barnrättsbaserad bedömning¹⁴.

¹⁴Blankett och handledning för barnrättsbaserade beslut finns på: www.regionkronoberg.se/vardgivare/arbetsomraden-processer/manskliga-rattigheter-och-barnets-rattigheter/#tab-14998

GLOBALA HÅLLBARHETSMÅL – AGENDA 2030

Agenda 2030 är en agenda för förändring mot ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart samhälle. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål som i sin tur är uppdelade i en rad delmål.

Sveriges regering lyfter särskilt sex tvärssektoriella fokusområden:

1. Jämlikhet och jämställdhet
2. Ett hållbart samhälle
3. En samhällsnyttig, cirkulär och biobaserad ekonomi
4. Ett starkt näringsliv med hållbart företagande
5. En hållbar och hälsosam livsmedelskedja
6. Kunskap och innovation

Den regionala utvecklingsstrategin lyfter att det regionala utvecklingsarbetet ska bidra till:

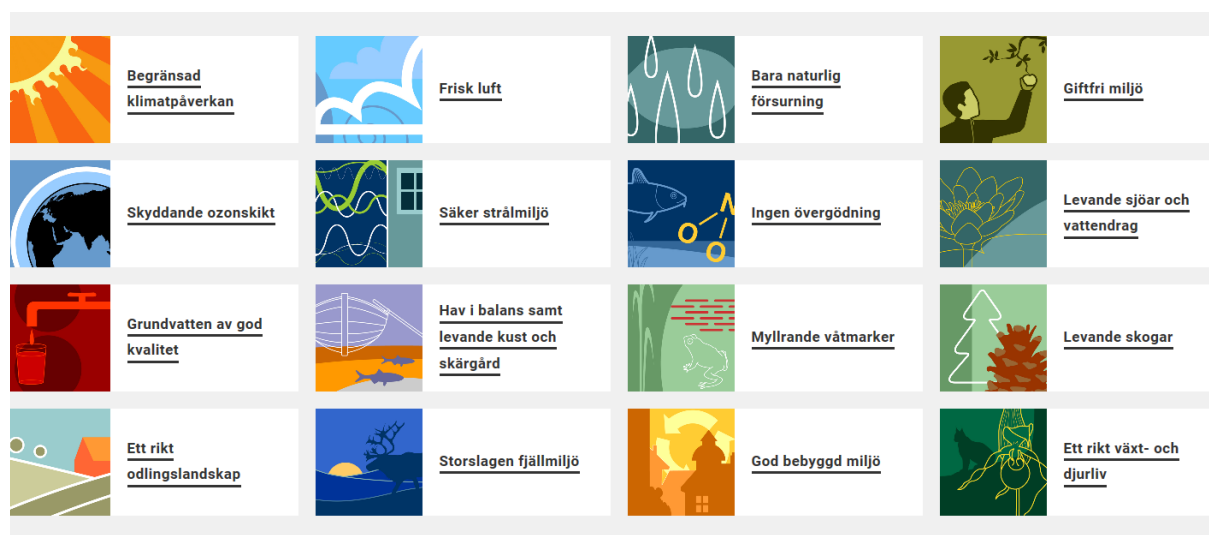
- Mål 3: god hälsa och välbefinnande
- Mål 4: god utbildning för alla
- Mål 5: jämställdhet
- Mål 7: hållbar energi för alla
- Mål 8: anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- Mål 9: hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Mål 10: minskad ojämlikhet
- Mål 11: hållbara städer och samhällen samt mål
- Mål 12: hållbar konsumtion och produktion
- Mål 13: bekämpa klimatförändringen
- Mål 15: ekosystem och biologisk mångfald
- Mål 16: fredliga och inkluderande samhällen

Observera att de globala målen och Agenda 2030 är integrerade och odelbara. Fler mål än de som nämns ovan kan vara relevanta för prioriteringen, direkt eller indirekt.

NATIONELLA OCH REGIONALA MILJÖMÅL

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

16 miljö kvalitetsmål beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till 2020. Regionala miljömål följer de nationella miljömålen. I Kronoberg bedrivs inget regionalt arbete inom mål 6 "Säker strålmiljö", mål 10 "Hav i balans samt levande kust och skärgård" samt mål "14" Storslagen fjällmiljö". I Kronobergs län är mål 2 "Frisk luft" det enda mål som 2019 är nära att uppfyllas.

FOLKHÄLSOMÅL

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Det övergripande målet är uppdelat i åtta målområden:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

Det nationella jämställdhetspolitiska målet är att kvinnor och män ska ha lika makt - möjligheter, rättigheter och skyldigheter - att forma samhället och sina egna liv.

Det övergripande målet är uppdelat i åtta delmål:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande
2. Ekonomisk jämställdhet
3. Jämställd utbildning
4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
5. Jämställd hälsa
6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Det nationella målet för jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet är att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och på likvärdiga villkor få tillgång till tillväxtmedel.

Jämlikhet innebär att alla människor är lika mycket värda och ska behandlas likvärdigt oavsett till exempel kön, etnisk tillhörighet, könsöverskridande identitet och uttryck, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. **Jämställdhet** handlar om jämlikhet mellan kvinnor och män.

ANDRA NATIONELLA OCH REGIONALA MÅL FÖR EN HÅLLBAR REGIONAL UTVECKLING

Transportpolitiska målen

- Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingen i hela landet. Det transportpolitiska målet fastställer att transportsystemet ska vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.
- Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö-kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Ett företagsfrämjande på lika villkor

Kvinnor och män – oavsett etnisk bakgrund och ålder – ska kunna ta del av insatser och resurser inom rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet samt finansiering på lika villkor. Dessutom ska finansiering och företagsstöd vara utformade och tillgängliga så att företag inom alla branscher oavsett företagsstorlek och företagsform kan ta del stöd¹⁵.

¹⁵Öppna upp! Nationell strategi för ett företagsfrämjande på lika villkor 2015-2020

DISKRIMINERINGSGRUNDER, NORMER OCH MAKT

Det är förbjudet enligt lag att diskriminera någon på grund av: *kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.*

Normer som är kopplade till kategoriseringarna (till exempel manlig norm, tvåkönsnorm, vit-hetsnorm, funkisnorm, heteronorm) ger människor olika förutsättningar, villkor och makt. Ingår du i normen har du i regel större makt än om du avviker från normen. Detta påverkar individers möjlighet till inflytande över samhället och över beslut som påverkar dem.

Andra kategorier som inte är skyddade av diskrimineringslagen kan också leda till sämre förutsättningar att få inflytande eller tillgång till tillväxtresurser. Exempelvis stad och land, hälsa eller socioekonomi.

De olika kategorierna samspelar med varandra. Att titta på hur flera aspekter spelar roll för en persons möjligheter, förutsättningar och makt kallas *intersektionalitet*.

BILAGA 3 – NULÄGE OCH UTMANINGAR I KRONOBERGS LÄN

EN GLOBAL KONTEXT

Världen står inför stora utmaningar kopplade till social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Miljöpåverkan på planeten leder till klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald, som påverkar samhällets förutsättningar att fortsätta utvecklas. Problemen är både globala och lokala och kräver insatser på alla nivåer; internationellt, nationellt och lokalt.

Planetens hållbara gränser

Begreppet planetens hållbara gränser¹⁶ identifierar nio globala processer relaterade till förändringar i miljön som drivs på av mänsklig aktivitet. Forskningen visar att dessa nio processer reglerar det samspel mellan mark, hav, atmosfär och biologisk mångfald som tillsammans skapar de förutsättningar på jorden som våra samhällen är beroende av. De nio planetära gränserna är:

1. Klimatförändring
2. Förlust av biologisk mångfald
3. Ozonskiktets uttunning i stratosfären
4. Havsförurning
5. Biogeokemiska flöden (fosfor- och kvävecykler)
6. Förändrad markanvändning (t.ex. avskogning)
7. Färskvattenanvändning
8. Aerosoler i atmosfären (mikroskopiska partiklar i atmosfären som påverkar klimatet och levande organismer)
9. Nya kemiska substanser ("Novel entities": t.ex. organiska föroreningar, radioaktivt material, nanomaterial och mikroplaster).

Fyra gränser bedöms ha överskridits: klimatförändring, förlust av biologisk mångfald, förändrad markanvändning samt förändrade biogeokemiska flöden av kväve och fosfor. Forskarna kallar två av gränserna för "core boundaries": klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald. Att betydligt ändra eller överskrida någon av dessa riskerar att driva jordsystemet in i ett nytt tillstånd.

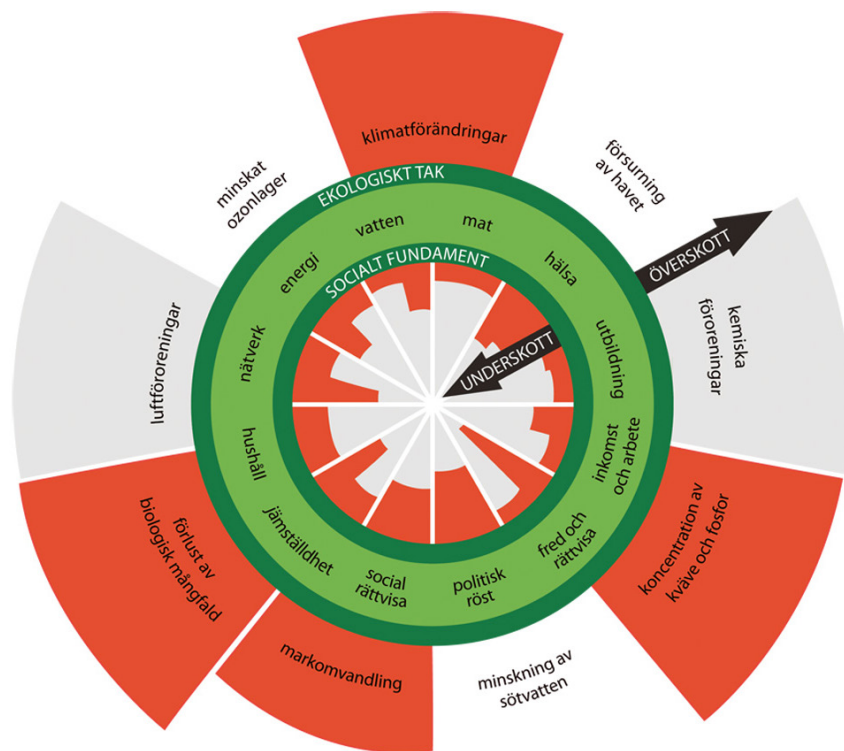
Social och ekonomisk hållbarhet inom planetens gränser

Den så kallade Donutekonomin¹⁷ presenterar det ohållbara sociala, ekologiska och ekonomiska läget i världen i form av en munk. Hålet i mitten illustrerar proportionen av människor i världen som har brist på grundläggande nödvändigheter och rättigheter såsom mat, vatten, sjukvård och yttrandefrihet.

En stor del av mänsklighetens utmaningar är att få människor att komma ur hålet. Samtidigt måste utvecklingen ske inom ramen för planetens gränser, vilka illustreras av cirkelns yttre kant.

¹⁶Stockholms universitet, www.su.se Begreppet publicerades första gången 2009.

¹⁷Kate Raworth, www.kateraworth.com. World economic forum, www.weforum.org

Dagens levnadssätt

För att nå Parisavtalets mål om en global uppvärmning som inte överstiger 1,5 grader¹⁸ måste varje persons utsläpp komma ner under ett ton innan 2050 (svenskarnas konsumtion gav 2015 upphov till knappt 11 ton växthusgaser per person)¹⁹. Klimatförändringarna förstärker andra faktorer som påverkar både naturen och människans livsvillkor, såsom förlust av biologisk mångfald och sociala orättvisor. Exempelvis påverkar torka och översvämningar matproduktionen och människors möjligheter att bo och försörja sig.

För att bemöta de sociala och miljömässiga utmaningar som samhället står inför krävs en omställning gällande hur vi konsumerar och producerar. En utfasning av fossila bränslen är nödvändig²⁰. Konsumtion av mat och flygresor är dock två källor till utsläpp som inte minskar tillräckligt endast genom utfasning av fossila bränslen²¹.

Region Kronoberg har, som en stor offentlig aktör, en viktig roll i att skapa en hållbar utveckling och minska klimat- och miljöpåverkan av organisationens arbete, såväl lokalt som globalt. Nedan beskrivs den ohållbara situationen gällande social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet i Kronobergs län.

¹⁸Sedan industrialismens början.

¹⁹Framtiden bortom BNP-tillväxt, Slutrapport från forskningsprogrammet "Bortom BNP-tillväxt: Scenarier för hållbart samhällsbyggande, KTH 2019.

²⁰Enligt Sveriges klimatlag från 2017 ska Sverige senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser.

²¹Framtiden bortom BNP-tillväxt, Slutrapport från forskningsprogrammet "Bortom BNP-tillväxt: Scenarier för hållbart samhällsbyggande, KTH 2019.

ETT SOCIALT HÅLLBART SAMHÄLLE – UTMANINGAR I KRONOBERG

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Vi ska verka för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala utvecklingsarbetet. Arbetet ska präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna.

Exempel på centrala utmaningar:

- **Skillnader i makt och delaktighet.** Olika grupper i samhället har olika makt och möjlighet till inflytande. Exempelvis är barn och unga underrepresenterade i beslutande församlingar. Nyanlända och äldre personer är också underrepresenterade.
- **Begränsande normer** påverkar grupperns möjlighet till inflytande över samhällsutvecklingen.
- **Minskad tillit till vuxna bland barn och ungdomar.** Studier visar att barn och ungas tillit till vuxenvärlden minskar.
- **Kvinnor upplever större otrygghet än män.** Detta leder exempelvis till att kvinnors rörelsefrihet begränsas.
- **Ojämlika studievillkor.** Pojkar är överrepresenterade bland elever som hoppar av studierna, presterar sämre än flickorna och har en lägre utbildningsnivå.
- **Psykisk ohälsa.** Psykisk ohälsa är hög bland unga, HBTQ-personer, äldre personer samt personer som står utanför arbetsmarknaden.
- **Försämrad fysisk aktivitet och matvanor.** Stora skillnader kan ses mellan kvinnor och män och mellan olika socioekonomiska grupper.
- **Servicestrukturen behöver utvecklas.** Kronoberg är ett landsbygdsland där en robust servicestruktur är viktig för att tillvarata hela länets potential.
- **Brist på bostäder.** Detta leder bland annat till bostadssegregation och ojämlika villkor.
- **Digital omognad hos vissa grupper i samhället.** Framförallt äldre kvinnor och män.

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.

ETT EKOLOGISKT HÅLLBART SAMHÄLLE – UTMANINGAR I KRONOBERG

Ett ekologisk hållbart samhälle innebär att skydda planeten från att förstöras genom att långsiktigt förvalta naturresurser, konsumera och producera hållbart samt vidta åtgärder mot klimatförändringar. I vårt arbete ska vi hushålla med resurser, minimera utsläpp till luft och vatten, bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt verka för en hållbar konsumtion, produktion och samhällsplanering.

Exempel på centrala utmaningar:

- **Stora utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser** till följd av bland annat länets glesa struktur samt stora industri- och tillverkningssektor, jord- och skogsbruk.
- **Få åtgärder för att effektivisera energianvändningen** i länets näringsliv.
- **Få åtgärder inom cirkulär ekonomi** i länets näringsliv.
- **Minskande biodiversitet**, bland annat till följd av en ohållbar markanvändning samt jord- och skogsbruk.
- **Ohållbar konsumtion.** Svensken i genomsnitt konsumerar 11 ton växthusgaser per person och år. För att möta globala klimatmål behöver varje persons utsläpp komma ner under ett ton innan 2050.
- **Gifter i miljön** samt låg kunskap hos allmänhet och företag om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper.

Ett ekologisk hållbart samhälle innebär att långsiktigt förvalta naturresurser, konsumera och producera hållbart samt vidta åtgärder mot klimatförändringar.

EKONOMISK HÅLLBARHET – UTMANINGAR I KRONOBERG

Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Vi verkar för en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Exempel på centrala utmaningar:

- **Ekonomisk tillväxt i dess nuvarande form har ofta en negativ miljöpåverkan.**
- **Ojämsälld och ojämlik resursfördelning av offentliga medel.** En stor majoritet av regionala tillväxtmedel tillfaller mansdominerade branscher och företag som drivs av män.
- **Ojämslika finansiella villkor.** Den finansiella infrastrukturen skapar ojämlikhet mellan olika branscher, företagsformer och sektorer. Exempelvis finns regelverk och normer för företagsstöd som missgynnar kvinnors företagande. Unga och utlandsfödda kvinnor och män är andra missgynnade grupper.

Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt.

- **Stort sysselsättningsgap mellan inrikes och utrikes födda.**
- **Behov av diversifiering av arbetsmarknaden.** Fler service och tjänsteföretag, exempelvis inom besöksnäring och de gröna näringarna behövs för att minska regionens sårbarhet.
- **Behov av omställning inom offentlig sektor.** Välfärdsbehoven kommer att öka, vilket ställer krav på nya och flexibla lösningar.
- **Arbetsmarknaden och utbildningssektorn är könssegregerad.** Detta hindrar ett effektivt nyttjande av kompetens, hämmar innovationsklimatet och regionens attraktivitet.
- **Omfattande matchningsproblematik mellan efterfrågan från arbetsgivare och den arbetskraft som finns tillgänglig.**

